

DRŽAVNI ARHIV U SLAVONSKOM BRODU

Odjel u Požegi

SUMARNI INVENTAR

KRALJEVSKI JAVNI BILJEŽNIK DR. NIKOLA ŠOBAT

1889.-1937.

[1901.-1904.]

Signatura fonda: HR-DASB-PŽ-365

Izradio: Zdeslav Španiček, arhivist pripravnik

Požega, 2020.

SADRŽAJ

OPIS FONDA

Identifikacija.....	4
Kontekst.....	5
Sadržaj i ustroj.....	9
Uvjeti dostupnosti i korištenja.....	9
Dopunski izvori.....	10
Kontrola opisa.....	11

OPIS SERIJA I PODSERIJA

1. Zbirka mjeničnih Prosvjednica (1901.-1904.).....	11
---	----

POPIS PO TEHNIČKIM JEDINICAMA.....	11
---	-----------

OPIS FONDA

IDENTIFIKACIJA

Identifikacijska oznaka/ signatura

HR-DASB-PŽ-365

Naslov

Kraljevski javni bilježnik dr. Nikola Šobat

Klasifikacija

B.2.8. Javni bilježnici

Vrijeme nastanka gradiva

1901.-1904.

Razina opisa

Fond

Količina jedinice opisa

Knjiga: 1

d/m: 0.1

KONTEKST

Naziv stvaratelja

Kraljevski javni bilježnik dr. Nikola Šobat

Vrijeme i mjesto djelovanja

Dr. Nikola Šobat je otvorio svoju bilježničku pisarnu u Požegi 1889. godine, a naredne 1890. godine dobio je odvjetničko mjesto u Požegi. Šobat je bio upisan u imenik odvjetnika, a kasnije je dobio *stallum agendi* – ovlaštenje za zastupanje stranaka Kraljevskog ili Banskog sudbenog stola. Sve do smrti 1937. godine bavio je odvjetništvom, a za pretpostaviti je da je do smrti obavljao ulogu javnog bilježnika, iako se taj podatak izrijekom ne može utvrditi. Kao javni bilježnik dr. Nikola Šobat djeluje u slob. i kralj. gradu Požegi.

Sjedište djelatnosti

Požega

Povijest stvaratelja fonda

Zakonski okviri javnog bilježništva na hrvatsko-slavonskom pravnom području (1859.-1930.)

Na području Hrvatske i Slavonije bilježničku djelatnost su najvećim dijelom obavljali crkveni kaptoli kao vjerodostojna mjesta, *locus credibilis*. Takvu praksu su promijenili procesi za vrijeme Bachova apsolutizma (1852.-1859.) koji su znatno izmijenili hrvatsko-slavonski pravni sustav.

Moderno uređenje javnog bilježništva uvelo se temeljem carskog patenta 1858. godine kojim je prošireno važenje austrijskog Bilježničkog reda iz 1855. godine na prostor Hrvatske i Slavonije, a koji je službeno stupio na snagu 1. studenoga 1859. Taj je propis 1886. proširen i na dotadašnju Vojnu krajinu koja je pripojena 1882. civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji.

Bilježnički red (1859.-1930.) je bio jedan u nizu propisa koji su uvedeni tijekom Bachovog apsolutizma, a najznačajnije je utjecao na djelovanje javnobilježničke službe u Habsburškoj Monarhiji.

Prema Bilježničkom redu, javni bilježnici bili su ovlašteni sastavljati i otpravljati javne isprave u pogledu pravnih poslova, izjava i činjenica na kojima se zasnivaju pojedina prava, primati na čuvanje isprave te voditi brigu o njima, izdavati potvrde, tj. svjedodžbe odnosno djelovati kao sudski povjerenici. Glavna ideja takve promjene je bila da sudovi dio izvanparnične djelatnosti predaju javnim bilježnicima. Po ovom uređenju javni bilježnici su bili dužni preuzeti povjereni posao, ali nisu imali pravo tražiti povjeravanje posla. Prema Bilježničkom redu na području svakog sudišta prve molbe, na kojem ima najmanje 15 javnih bilježnika, osnivala se po jedna javnobilježnička komora.

Javnobilježnička mjesta

U razdoblju Habsburške Monarhije za ustroj bilježničkih mjesta Bilježničkim redom nisu bili propisani točni kriteriji, nego je za određivanje njihova broja i razmještaja bilo propisano donošenje posebnih propisa. Tako je početkom ustroja hrvatsko-slavonske javnobilježničke

službe bilo određeno samo 15 bilježničkih mjesta, i to na području Banskog stola kao zemaljskog suda u Zagrebu (sa sjedištem u Karlovcu, Samoboru i Sisku te dva javnobilježnička mjesta sa sjedištem u Zagrebu) te županijskih sudova u Varaždinu (sa sjedištem u Varaždinu, Krapini i Čakovcu), Osijeku (sa sjedištem u Osijeku, Vukovaru, Vinkovcima i **Požegi**) i Rijeci (sa sjedištem u Bakru te dva javnobilježnička mjesta sa sjedištem u Rijeci).

Jasniji kriteriji određivanja javnobilježničkih mjesta bili su propisani naredbom austrijskog ministarstva pravosuđa iz 1860. godine. Na temelju nje, u slučaju potrebe, ministar pravosuđa donosio je odluku o osnivanju novih javnobilježničkih mjesta nakon saslušanja nadležnog zemaljskog suda i javnobilježničke komore. Važnost kriterija „potrebe” osnivanja novih javnobilježničkih mjesta naglasila je i Zemaljska vlada Kraljevine Hrvatske i Slavonije kada je svojom naredbom iz 1876. izričito predvidjela obvezu utvrđivanja potrebe povećanja broja javnih bilježnika. To se na hrvatsko-slavonskom području dogodilo tek nakon pripojenja Vojne krajine, povećanja broja stanovnika i teritorijalnog proširenja te slijedom toga provedenog upravnog i sudskog preustroja. Postojeća javnobilježnička mjesta su preuređena odnosno ustrojena su nova javnobilježnička mjesta (1887.) na području sudbenih stolova u Gospiću (sa sjedištem u Senju), Ogulinu (sa sjedištem u Ogulinu, Bakru i Delnicama), Zagrebu (sa sjedištem u Karlovcu i Samoboru te tri javnobilježnička mjesta u Zagrebu), Petrinji (sa sjedištem u Sisku), Varaždinu (sa sjedištem u Varaždinu, Krapini i Pregradi), Bjelovaru (sa sjedištem u Bjelovaru, Križevcima i Koprivnici), **Požegi** (sa sjedištem u Požegi, Novoj Gradiški i Brodu), Osijeku (sa sjedištem u Đakovu, Vukovaru, Virovitici, Vinkovcima te dva javnobilježnička mjesta sa sjedištem u Osijeku) i Srijemskoj Mitrovici (sa sjedištem u Zemunu, S. Karlovcima, Iloku, Irigu i Rumi).

Zaključni dio

O Nikoli Šobatu (1861.-1937.) kao javnom bilježniku postoji veoma malo podataka. Poznato je samo da se njegov javnobilježnički ured nalazio u jednokatnici na današnjem Trgu Svetog Trojstva pod brojem 19 i vrijeme djelovanja, dok postoje i drugi podaci koji nisu vezani uz njegovu javnobilježničku službu. Prema literaturi se spominje da potječe iz Slatine, no pouzdaniji podaci govore da je iz Zlatara.¹ Šobat je bio politički aktivan u Narodnoj stranci gdje je u kotaru Pakrac izabran dva puta za zastupnika (1897. i 1901.). Pored navedenoga, bio je član uprave u Prvoj požeškoj štedionici (od početka 1890-ih) i Pakračkoj štedionici, a od 1904. godine se nalazio u upravi Srpske kreditne zadruge.

¹ Podaci o datumu i mjestu rođenja izvučeni su iz Parice umrlih srpske pravoslavne crkve sv. Georgija u Požegi iz 1937.

Administrativni ustroj

Uvjeti imenovanja javnih bilježnika

Javno bilježništvo je javna služba, a javni bilježnici osobe od javnog povjerenja. Zbog toga je trebalo posebno paziti kakve se osobe imenuju na mjesto javnih bilježnika. Oba prije navedena zakona imala su detaljno propisane uvjete imenovanja. Prema čl. 7. Bilježničkog reda javni bilježnik morao je biti austrijski državljani star najmanje 24 godine te kršćanske vjere, imati poslovnu sposobnost i voditi neporočan život. Od 1873. u Hrvatskoj i Slavoniji javni su bilježnici mogli, uz kršćane, biti i Židovi. Osim uvjeta vjerske pripadnosti promijenjen je bio i državljanski uvjet. U Monarhiji se od Austro-ugarske nagodbe (1867.) uz austrijsko državljanstvo priznavalo i ugarsko državljanstvo.

Ugarski sabor je pitanje ugarskog državljanstva zakonski uredio tek 1879. propisujući jedinstveno ugarsko državljanstvo za sve zemlje ugarske krune uključujući Hrvatsku i Slavoniju. Slijedom toga je za imenovanje hrvatsko-slavonskim javnim bilježnikom uvjet austrijskog državljanstva bio zamijenjen ugarskim državljanstvom.

Daljnji važan uvjet za imenovanje javnim bilježnikom bio je uspješno položen javnobilježnički ili odvjetnički ispit.

Prema čl. 4. carskog patenta iz 1858. za položaj javnog bilježnika mogli su se natjecati i odvjetnici koji su status odvjetnika stekli prema propisima važećim prije stupanja na snagu Odvjetničkog reda iz 1852., a u međuvremenu su položili ispit propisan tim zakonom. Za mjesto javnog bilježnika mogla se natjecati i osoba s položenim sudačkim ispitom i jednogodišnjom praksom u bilježništvu.

Područje djelovanja javnog bilježnika

Pri osnivanju javnobilježničkog mjesta bilo je nužno odrediti i službeno područje djelovanja imenovanog javnog bilježnika. Službeno područje je prema Bilježničkom redu bilo određeno na dva načina: kao područje šire nadležnosti koje je obuhvaćalo područje sudbenog, odnosno okružnog suda za koje je bilo ustrojeno javnobilježničko mjesto i na kojem je javni bilježnik bio ovlašten obavljati poslove iz vlastitog djelokruga, odnosno, kao područje uže nadležnosti (tzv. uži okoliš), tj. područje na kojemu je javni bilježnik djelovao kao sudski povjerenik. Na službenom području javni je bilježnik imao svoje uredovno sjedište i izvan njega nije mogao imati ni dodatni ured ni ispostavu. No, mogao je, ako su to zahtijevale okolnosti i uz posebno dopuštenje, izvan uredovnog sjedišta držati uredovne dane. Zakonom o javnim bilježnicima službeno je područje djelovanja javnog bilježnika bilo određeno kao područje okružnog suda na kojemu je bilježnik imao svoje sjedište. Bilježničko sjedište se nalazilo u sjedištu kotarskog suda, a ako je više bilježnika imalo sjedište u istom kotarskom sudu, nadležnost se protezala na cijelo područje njihovog sjedišta (čl. 4. Pravilnika za izvršenje Zakona o javnim bilježnicima). Izuzetak od ovako široko određene teritorijalne nadležnosti postojao je kod postupanja javnih bilježnika u svojstvu sudskih povjerenika jer je tada svaki bilježnik dobio uže područje djelovanja (tzv. rejon) na području svojeg sjedišta. Prema tome je javni bilježnik mogao kao sudski povjerenik voditi ostavinske postupke samo iza onih ostavitelja koji su imali prebivalište u njegovom rejonu (čl. 221. st. 4. Zakona o javnim bilježnicima).

Bilježnički red i Zakono o javnim bilježnicima precizno su odredili koje su knjige javni bilježnici morali voditi. To je uvjetovalo ustroj pisarnice i pismohrane javnih bilježnika. Knjige koje je bilježnik preuzimao, o svom trošku, morale su biti povezane i prošivene jamstvenikom. Na prvoj stranici uz žig i potpis predsjednika komore stajala bi i zabilježba o broju listova knjige i datum ovjere. Knjige su se zaključivale tako da je uz bilježnički potpis i žig, ili nadležnoga kotarskog suda, konstatirano kojim je tekućim brojem knjiga završena. Tako ispunjene i zaključene knjige pohranjivale su se u pismohranu.

U pisarnici su vođene sljedeće knjige: opći poslovni registar (našastar, repetorij), registar o ovjerenjima i posvjedočenjima, registar o protestima, depozitna knjiga, registar ostavina, te kazala (za opći poslovni registar, za registar o ovjerenjima i posvjedočenjima, za registar o protestima i za ostavinski registar). Registraturna pomagala vođena su po sustavu tekućeg broja bez klasifikacijskih oznaka.

Odnosi i veze

Na temelju gradiva nema dovoljno podataka o odnosima i vezama koje je obavljao Nikola Šobat kao javni bilježnik. Dostupna zbirka govori o dosta poslovanja s Prvom požeškom štedionicom.

Povijest fonda

Kotarski sudovi su nakon ukidanja institucije javnog bilježništva 1941. godine preuzeli sve spise javnih bilježnika, te su iste uništili ili predali arhivima. Knjiga je pronađena prilikom sređivanja fonda Kotarskog suda te je izdvojena u zasebni fond. Fond Kotarskog suda je preuzet 27.3.1968. godine.

SADRŽAJ I USTROJ

Sadržaj

U fondu se nalazi jedna knjiga Prosvjednica, koja sadrži zbirku tiskanih obrazaca mjeničnih Prosvjednica iz kojih se vidi tko je tražio prosvjed, odnosno domicilijata, gotovo isključivo domaćih novčanih zavoda (Prve požeške štedionice i)

Plan sređivanja

Zbirka prosvjednica odnosi se na cjelokupni sadržaj fonda i stavljena je u jednu seriju: 1.) Zbirka mjeničnih Prosvjednica.

HR-DASB-PŽ-365.1. Zbirka mjeničnih Prosvjednica (1901.-1904.)

Odabiranje i izlučivanje

Iz fonda nije bilo izlučivanja gradiva.

UVJETI DOSTUPNOSTI I KORIŠTENJA

Uvjeti dostupnosti

Gradivo fonda dostupno je svim korisnicima, u skladu s člankom 18. Zakona o arhivskom gradivu i arhivima (NN 105/1997, 64/2000, i 65/2009, 61/2018).

Autorsko pravo/uvjeti umnožavanja

Prava, način korištenja i uvjeti izrade preslika usklađeni su s *Pravilnikom o korištenju arhivskog gradiva* (NN 67/1999, 121/2019) i *Pravilnikom o radu čitaonice Državnog arhiva u Slavanskom Brodu*.

Jezik/ pismo u gradivu

U gradivu je korišten hrvatski i njemački jezik te latinično pismo.

Tvarne značajke i tehnički uvjeti

Na svim prosvjednicama se nalazi simetrično oštećenje pri gornjem lijevom i desnom kutu koje je vjerojatno nastalo izrezivanjem. Korice knjige su također oštećenje. Potrebno pažljivo rukovanje s knjigom.

Obavijesna pomagala

Ne postoje prethodna obavijesna pomagala.

DOPUNSKI IZVORI

Dopunski izvori u DASB-PŽ

Nema

Dopunski izvori u drugim arhivima

- Arhiv Hrvatske obrtničke komore u Zagrebu, Imenik odvjetnika I, redni broj 5; [Oglas], *NN* (Zagreb), god. LV., br. 175, 1. VIII. 1889., 6.

Postojanje preslika

Ne

Literatura

- Beuc, Ivan, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527.-1945.)*, Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969.
- Kempf, Julije. *Požega: zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slob. i kr. grada Požege i Požeške županije*. Požega: Štamparija Hrvatske knjižare i tiskare, 1910.
- Krešić, Mirela. *Javno bilježništvo na hrvatsko-slavonskom pravnom području 1859.-1941.*, Izvorni znanstveni članak, Zagreb, 2010.
- Krešić, Mirela. *Razvoj modernoga javnog bilježništva u Hrvatskoj*, Zagreb, 2014.
- Ostajmer, Branko. *Narodna stranka u Slavoniji i Srijemu 1883.-1903.*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Hrvatski studiji, doktorski rad, 2011.
- Smrekar, Milan. *Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji*. sv. 1-5, Zagreb: Tiskom i nakladom Ignjata Granitza, 1899.-1905.
- <http://www.hjk.hr/O-Komori/Povijest>

KONTROLA OPISA

Napomena

Prilikom citiranja gradiva fonda, navodi se oznaka zemlje, kratica ustanove i odjela, broj fonda, naziv fonda, potpuna signatura i naziv arhivske jedinice:

Npr. HR-DASB-PŽ-365.1. Zbirka mjeničnih Prosvjednica (1901.-1904.)

Pravila i konvencije

Opis je izrađen u skladu s Općom međunarodnom normom za opis arhivskoga gradiva ISAD(G), 2. izdanje (2001.) i Međunarodnom normom arhivističkoga normiranoga zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji ISAAR (CPF), 2. izdanje (2006.).

Datum opisa

Veljača, 2020.

OPIS SERIJA

HR-DASB-PŽ-365.1. Zbirka mjeničnih Prosvjednica (1901.-1904.)

Količina: 1 knjiga (0.1 d/m)

Sadržaj

Gradivo čini jedna zbirka mjeničnih Prosvjednica koja sadrži zbirku tiskanih obrazaca

Plan sređivanja

Složeno sređivanje gradiva nije bilo potrebno, knjiga je označena kao zbirka unutar jedne serije:

Sign. arh. jedinice	Naziv i sadržaj arhivske jedinice	Razdoblje	knj. 1
HR-DASB-PŽ-365.1.	Zbirka mjeničnih Prosvjednica	1901.-1904.	knj. 1

POPIS PO TEHNIČKIM JEDINICAMA

KNJIGA

Red. br. knjige	HR-DASB-PŽ-365. Signatura i naziv	Razdoblje / Raspon
1.	1. Zbirka mjeničnih Prosvjednica	1901.-1904